

Emine Yılmaz, Nurettin Demir, “14. Yüzyılda Eski Anadolu Türkçesine Çevrilmiş Bir Kısas-ı Enbiya Metninde Nuh Peygamber Öyküsü”, *Nuh Kitabı*, Ed. E. Gürsoy-Naskali, Kitabevi: İstanbul, s. 145-160.

14. Yüzyılda Eski Anadolu Türkçesine Çevrilmiş Bir Kısas-ı Enbiya Metninde Nuh Peygamber Öyküsü

Prof. Dr. Emine Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin Demir, Hacettepe Üniversitesi

Giriş

Bilindiği gibi *Kısas-ı Enbiya*, kutsal kitaplardaki peygamberlerin yaşamları, dini önderlerin mücadeleleri, Tanrı düşmanlarının cezalandırılması gibi konularda dini, efsanevi bilgi içeren eserlerin ortak adıdır. İlk örnekleri önce Arap sonra Fars edebiyatında görülen *Kısas-ı enbiya* metinlerinin en bilinenlerinden biri Sa’lebi’nin *Kitabu ‘Ara’isi’l-mecalis fi Kısasi’l-enbiya* adlı eseridir.

Sa’lebi’nin farklı Türk dillerine değişik tarihlerde çevrilmiş olan eserinin Eski Anadolu Türkçesine yapılmış çevirileri de bulunmaktadır. Bu çevirilerden biri yayına hazırlamış olduğumuz 954 sayfalık Türk Dil Kurumu nüshasıdır (bk. Yılmaz, Demir, Küçük baskıda). Bu nüsha, Sa’lebi’den Eski Anadolu Türkçesine çevrilmiş metinler içinde Marmara nüshasından sonraki en geniş metindir ve büyük olasılıkla en eskisidir. Türkçeye, 14. yüzyılda Aydınoğulları döneminde çevrilmiştir. Çeviriyi yapan ve çoğaltanla ilgili bilgi yoktur.

Yazma, yaratılış öncesinden başlar ve *Kısasi’l-Enbiya*’ların çoğunda olduğu gibi Hz. Muhammed’le biter. Yazmayla ilgili ayrıntılı bilgi için Yılmaz ve Demir 2009a, 2009b ve 2010’a bakılabilir.

Çok hacimli olan yazmada, diğer öyküler gibi Nuh peygamber öyküsü de farklı varyantlar içerir. Nuh peygamberin öyküsünün anlatıldığı, yazmada 14 sayfa tutan bölümde (100-114 arası), farklı naklediciler tarafından farklı biçimlerde anlatılmış olan ayrıntılara da yer verilir.

Kısas-ı enbiya’daki Nuh öyküsü aşağıda, Türkiye Türkçesiyle, varyantlardan arındırılarak öyküdeki zaman akışına göre özetlenmiştir. Daha sonra öykünün tamamı çeviri yazıyla verilmiştir.

Nuh Öyküsünün Türkiye Türkçesine Aktarımı (özet)

İnsanoğlu iki gruba ayrılmıştı. Şis oğlanları dağda, Kabil oğlanları ovada yerleşmişti. Dağda yaşayanların kadınları çirkin erkekleri güzel,

ovada yaşayanların erkekleri çirkin kadınları güzeldi. Şeytanın kışkırtmasıyla dağdaki erkeklerin bir kısmı ovaya indi ve ovadaki güzel kadınlarla fesat iş işlediler.

Adem peygamberin vasiyetine göre Şis oğularının Kabil oğulları soyundan olanlarla evlenmesi yasaktı. Buna rağmen zamanla dağdaki erkeklerin hepsi ovaya iner, Kabil oğlanlarının kadınları onları evlerine alır ve fesat iş işlerler. Kabil soyu çoğalır ve yeryüzünde fesat artar. Bunun üzerine Tanrı, Kabil oğlanlarına ve Şis oğlanlarının bir kısmına Nuh peygamberi gönderir. Bu sırada elli yaşında olan Nuh, tam 950 sene Kabil oğlanlarını Tanrı yoluna çevirmeye çalışır, ama başaramaz. Nuh, sonunda onlara beddua eder. Tanrı Nuh'un bedduasını kabul ederek Nuh'tan bir gemi yapmasını ister.

Gemi yapmasını bilmeyen Nuh, Tanrının yol göstermesiyle önce bir sac ağacı diker. Tam kırk yıl ağacın büyümesini bekler. Bu arada Tanrının isteğiyle Kabil oğullarının kadınları kısır olur ve hiç çocuk doğmaz. Ağaç büyüyünce Cebrail, Nuh peygambere gemi yapmasını öğretir. Gemi tamamlanınca, Tanrı, Nuh peygambere, her türlü canlıdan erkekli dişili iki taneyi gemiye almasını buyurur. Tufan başlayınca Nuh her canlıdan ikişer tane gemiye yükletir. Bu sırada şeytan da eşeğin kuyruğuna yapışarak gemiye girer. Gemi üç katlıdır. Nuh, geminin ilk katına yırtıcıları, evcil hayvanları ve kuşları, ikinci katına küçük hayvanları koyar. Kendisi, eşi ve üç oğlu Sam, Ham ve Yafis ile eşleri de üçüncü kata yerleşir.¹

Nuh, gemide, erkeklerle dişiler arasında ilişkiyi yasaklar. Ancak oğlu Ham bu yasağa uymaz. Nuh bunun üzerine Ham'ın soyunu lanetler. Ham'ın soyu kara olur. Öyküye göre bütün zenciler ve karalar Ham soyundan gelir.

Tufan başladıktan 40 gün sonra gemi su üzerinde hareket eder. Nuh'un oğlu Kenan, babasıyla dargın olduğu için gemiye binmemiştir. Kenan, babasına, dağa çıkarak boğulmaktan kurtulacağını söyler ama bu sırada bir dalga babayla oğulun arasına girer, Kenan hemen ölür.

Gemi altı ay boyunca bütün yeryüzünü dolaşır. Kabe'nin bulunduğu yere gelince bir hafta etrafında dolaşarak tavaf eder. Tanrı Kabe evini göğe yükselterek tufandan korur. Gemi sonunda Cudi dağına gelir ve orada durur. Tanrı, Cudi dağına suya batmaktan korur.

Bu arada yeryüzündeki bütün canlılar yok olmuştur. Gemi dışında sağ kalan tek insan Uc bin Unuk'tur. Uc bin Unuk o kadar uzun boyludur ki bulutu sıkıp suyunu içer ve balığı denizden çıkarıp, eliyle güneşe tutup

¹ Yani gemide yer alan insanoğlu sayısı sekizdir; ancak hikayede bu rakamın farklı anlatıcılarca 72, 78 ve 80 olarak nakledildiği de belirtilir.

pişirerek yer. O da Nuh'un gemisine binmek ister ama Nuh, Tanrının böyle bir buyruğu olmadığını söyleyerek kabul etmez. Su bütün dağları bastığı halde Uc bin Unuk'un dizlerine bile çıkmaz. Gemi Cudi dağında durunca, Tanrı yere ve göğe sularını çekmeyi buyurur. Su çekilir, sel suyundan geriye bugünkü denizler kalır.

Öyküye göre, İsa peygamberin havarileri İsa'dan, Nuh'un gemisini görmüş birini diriltmelerini isterler. İsa bunun üzerine Nuh'un oğlu Sam'ı diriltir. İsa, Sam'dan Nuh'un gemisini anlatmasını ister. Sam şunları anlatır: "Geminin uzunluğu iki yüz arşın, eni altı yüz arşındı. Üç katlıydı. Birinde yıklar, birinde kuşlar ve birinde insanlar bulunmaktaydı.

Gemide tezek ve pislik çoğalınca Nuh filin kuyruğunu sıvazladı ve erkekli dişili domuz düştü. Bunlar gemideki pisliği yedi. Fareler çoğalınca Nuh, arslanın iki gözünün arasına vurdu ve arslanın burnundan ve ağzından erkekli dişili kedi çıktı. Kediler fareleri yedi."

İsa, Sam'a, Nuh'un, yeryüzünün tümüyle suya battığını nereden anladığını sorar. Sam şöyle cevap verir: "Nuh, haber getirsin diye önce kargayı gönderdi, ama karga bir çürümüş gövde gördü ve onu yemekle meşgul oldu. Bunun üzerine Nuh ona korkaklık bedduasında bulundu ve karga korkak oldu, bu yüzden evlere yaklaşmaz. Sonra Nuh bir güvercin gönderdi. Güvercin burnuyla bir zeytin yaprağı ve ayağıyla balçık getirdi. Nuh ona dua etti ve güvende olmasını diledi. Güvercin bu yüzden evlere yaklaşır, boynundaki yeşil halka da bundandır." Sam bunları anlattıktan sonra İsa'nın sözüyle yine toprak olur.

Nuh ve yanındakiler gemiye bindiklerinde Recep ayının onu geçmişti ve gemiden indiklerinde Muharrem'in onuncu günüydü. Bu yüzden o güne *aşure* dendi. *Aşure*, Arapçada onuncu demektir. Nuh ve yanındakiler gemide toplam altı ay kalmışlardır. Gemiden çıkınca Bakarada bucağında bir köy yaptılar. Bu köye seksen kişi köyü anlamında *Karyetü Semaniye* denildi. O seksen kişi Nuh'a iman edenlerdi.

Nuh, tufandan sonra 350 yıl daha yaşadı ve ölmeden önce yeryüzünü üç oğluna paylaştırdı.

Yazıçevrimli Metin (100-114. sayfalar arası)

100

tanrı ta'ala eyitdi ve'tlu 'aleyhim nebee nuhin [10/71] el-ayete ya'ni ya Muhammed Nuh habarın bulara söylegil (7) ve okıgil ve ol Nuh bin Lemke bin Mütevişilih bin Ahnuh bin Yarid bin Mehlayil bin Anuş ibnü Kaynan (8) bin Şist ibni Adem 'asdur ve Nuhun anası Kaynuş idi Berakil kızı pes tanrı ta'ala Nuhı Kabil (9) oğlanlarına viribidi ve Şis oğlanlarının dahı bir nicesine İbnü 'Abbas eyitdi adem oğlanları iki bölük olmışıdı (10) bir bölügi yazılarda yirlenmişıdı ve bir bölügi tagda ve ol tag kavminun erenleri görklü ve 'avratları çirkinidi ve yazı (11) kavminun

‘avratları görklü ve erenleri çirkin idi iblis ‘aleyhi’l-la‘ne bir görklü yigit suretile ol yazı (12) kavmindan bir ere geldi kulluga yaraşdı kulluk ideriken düdük gibi bir nesne eyledi çaldı bir ün çıkdı kim ademiler (13) hiç anun gibi ün işitmedügidi pes ol yörede işidildi dirilüp ol üni işidüp bayram idinürlerdi ‘avratlar bezenüp (14) erlere karşı çıkup ve erenleriyle karışup oynarlarıdı pes tag kavmindan bir er yazıya indi buların (15) bayramına irişdi buların ‘avratları görklülüğün gördi pes girü taga çıkdı ve ol kavma habar kıldı pes tag kavmı

101

(1) ovaya bularınla karışdılar pes ‘avratlar erile karışup fesad ve yavuz iş işlediler nitekim tanrı eyitdi ve *la teberracne* (2) *teberruce’l-cahiliyyeti’l-ula* (33/33) İbnü ‘Abbas eyitdi Adem ‘as vasiyyet eylemişidi Şis oğlanları Kabil (3) oğlanları soyından evlenmeye ve Şit oğlanları Ademün tabutın bir yazıda koyup üstine divar yapmışlarıdı Kabil (4) oğlanlarından kimse ol tabuta yakın gelmesedi ve ana Şis oğlanları gelüp yardım dileyüp istigfar (5) kılurlardı pes Şit oğlanlarından yüz görklü yigit tagdan indiler görelüm atamız kardaşı Kabil oğlanları (6) neyler ve nite-durur kaçan indiler ‘avratlar karşı çıkup buları aldılar ve evlerine girüp bunca zaman eglendiler kaçan (7) bular eglendi yüz yigit dahı eyitdiler işbu kardaşlarımız ne eglendi varalum görelüm kaçan ol yigitler yine (8) tagdan indi ‘avratlar karşı çıkup anları dahı eve alup fesada meşgul oldılar çün böyle oldı (9) Şis oğlanları kamu tagdan indiler ve Kabil soyından ‘avratlar ve karışup fesad kıldılar pes Kabil soyı (10) çoğaldı hatta kim yir toldı ve fesad çoğaldı pes tanrı ta‘ala Nuh peygambarı bulara viribidi ve Nuh ‘as (11) elli yaşındaydı pes buların içinde bin yıldan elli eksük yıl tamam eglendi buları tanrıya (12) kığırdı tanrı ‘azabından buları korkutdı ve tanrı cevrin bulara söyledi nitekim tanrı habar virdi *kale rabbi inni da’avtu* (13) *kavmi leylen ve neharen* [71/5] *felem yezidhum du’a’i illa firaran* [71/6] Nuh eyitdi ya rabbi bayık ben kavmumı dün gün (14) sana kığırdım pes benüm du‘am ve ben kığırdugum bulara arturmadı illa kaçmak ve yüz döndürmek Zahhak (15) rivayet kıldı İbnü ‘Abbasdan kim Nuh ‘asa ol kadar ururlardı kim keçe sarup

102

(1) evinde bıragurlardı görürlerdi kim ölmüş bir sa‘atdan sonra çıkardı ve yine halkı tanrıya kığır[ur]-(2)-dı kim ol halkun imanından nevmiz oldı ve kimse iman getürmedüğün bayık bildi pes ol kavumdan bir er (3) geldi bir giçi oğlu arkasında ve ‘asasına söykenüp durdı ve eyitdi iy ogul gey sakıngıl kim işbu koca seni (4) aldamaya ol oğlan eyitdi iy ata beni yire kogıl ve ‘asanı elüme virgil pes ‘asasın ol oglancugun (5) eline virdi

oglan 'asa alup Nuhdın yana yörıdi pes Nuh eyitdi ya rabbi kullarun bana ne işledüğün görürsin (6) eger kullarunda hacetün varısa bulara togrı yolu göstergil eger dilegün benden ayrugısa bana katlanmak (7) ve döyümlük virgil ta gendü hükmün ve dilegün işleyince pes tanrı ta'ala vahiy kıldı kim *ennehu len yu'mine min kavmike* (8) *illa men kad amene* [XI/36] ya'ni şol birkaç kim iman getürdi andan ayrugı iman getüresi ve sana inanası degül pes (9) tanrı ta'ala Nuhı ol kavm iman getürmeginden nevmiz kıldı ve habar virdi kim ol kavumdan ata bilinde ve ana (10) karnında hiç mü'min kalmadı pes böyle bilicek Nuh du'a kıldı eyitdi ya rabbi *rabbi la tezer 'ale'l-arzi mine'l-(11)-kafirine deyyaren* [71/26] ya'ni iy çalabum kafirlerden yir yüzinde deyyar komagıl pes tanrı ta'ala anun du'asın müstecab (12) kıldı ve buyurdi kim gemi eylegil hatta kim kelamı mecid içinde eyitdi *ve-sna 'i'l-fulke bi-a'yunina ve vahyina* [11/37] pes (13) Nuh eyitdi ya rabbi gemi ne-durur tanrı eyitdi ağaçdan evdür kim su üstinde yörür ta kim bana 'asi olanları (14) gark eyleyem ve yir yüzün bularun murdarından arıdam Nuh eyitdi ya rabbi su kanı tanrı eyitdi ben neye kim dilerisem (15) kadirem eyitdi ya rabbi ağaç kanı eyitdi ağaç dikgil kim bitsün pes Nuh sac agacın dikdi

103

(1) ve kırk yıl anun üzere geçdi Nuh hiç bularun içün eyü du'a kılmağı pes tanrı ta'ala bularun 'avratları (2) rahmın kısır kıldı kim hiç 'ayal dogmağı kaçan ol ağaç tamam irdi tanrı buyurdi kim ol agacı kesdi (3) kurıtdı ve tahtalar eyledi andan eyitdi ya rabbi nite eyleyeyin tanrı [eyitdi] üç suretile eylegil başın bidnus (4) başı gibi ve göğsi kuş göğsi gibi ve kuyruğı bidnus kuyruğı gibi yokarı egri kılğıl ve üç tabaka kılğıl (5) ve kapuların iki yanından kılğıl uzunın seksen arşun ve inin elli arşun ve yüksekliğin otuz arşun (6) kılğıl ve arşun didüğü kol uzunınca-durur andan tanrı ta'ala cebra'ili viribidi kim Nuha gemi yapmak öğretti (7) pes Nuh ağaçlar kesüp ve demür mihlar eyleyüp ve gemi aletin dirşürüp işleridi ve ol kavm anun (8) katından geçerlerdi ve eydürlerdi işbu delü ağaçdan ev eyledi su üstinden yörümek içün diyüp (9) gülerlerdi nitekim tanrı ve *kullema merra 'aleyhi meleun min kavmihi sahiru minhu* [11/38] ya'ni nice bölük kavm kim andan geçerdi anı masharaya (10) dutarlardı Nuh eydürdi *in tesharu minna feinna nesharu minkum kema tesharune* [XI/38] ya'ni siz beni masharaya dutarsız (11) ben dahı sizi masharaya dutam göresiz ve 'azab gelüp rusvay olıcak tiz bilesiz andan tanrı ta'ala vahiy (12) kıldı Nuh[a] kim gemi işin tiz dut kim bana 'asi olanlara gazabum katı oldu pes Nuh yonıcılar (13) kiriye dutdı ve oğlanları Sam ve Ham ve Yafis bile gemi yonardı pes geminün uzunın altı yüz altmış (14) arşun kıldı ve inin üç yüz otuz arşun ve yüksekliğin otuz üç arşun kıldı ve

bu İbnü (15) ‘Abbas kavlıdur Zahhak rivayeti içinde pes gemi tamam eyledi içinde[n] taşından ziftledi

104

(1) sıvadı ve demür mihıla berkitdi nitekim eyitdi *ve hamelnahu ‘ala zati elvahin ve dusurin* [LIV/13] ve tanrı ana zift bınarı (2) akıdı virdi kim kaynakı çıkardı hatta kim anunıla gemi tamam sıvadı kaçan gemi işinden farig oldu (3) tanrı vahiy kıldı kim cümle dürlü canavardan iki iki irkeklü dişilü ol gemiye yükletgil ta kim südi (4) kesilmeye pes tanrı ta‘ala denizden kurudan tagdan yazıdan canavarlar ana viribidi ve tanrı ta‘ala tennur kaynaduğun (5) Nuha nişan kıldı ve eyitdi kaçan göresin kim tennurdan kaynakı su çıka gemiye bingil ve senünile bilendeki (6) kavm ve canavarları dahı yükletgil nitekim eyitdi *hatta iza ca’e emruna vefare’t-tennuru* [11/40] ya‘ni kaçan (7) bizüm ‘azabumuz gelse ve tufan olup tennur kaynasa gemiye bingil ve canavarlardan iki iki yükletgil amma ‘alimler ihtilaf (8) kılmışdur kaçan tennur kaynaya didüğü ne-durur ‘Ali *raziya’l-lahu ‘anhu* eyitdi ya‘ni kaçan irtedöge ve subh nurlansa (9) İbnü ‘Abbas eyitdi ya‘ni kaçan yir yüzünden su çıksa ve ‘Arab yir yüzine tennur dir Katade eyitdi tennur didüğü cümle (10) yir yüzünde bir yüksek ve görklü yirdür Hasan eyitdi tennur didüğinden murad şol tennurdur kim (11) etmek bişürürler ve ol bir demür tennur idi ve ol Havvanun idi ta kim miras kalu kalu Nuha degdi pes (12) Nuha eydildi kaçan görsen ol demür tennur kaynar gemiye bingil pes ol tennur kaynadı Nuhun ‘avratı (13) anı bildi pes Nuha habar eyledi ihtilaf kılmışlardur kim ol tennur ne yirdeydi Mücahid eyitdi (14) ol Kufede idi Suddi rivayet kıldı Şa‘biden kim and içiben eyitdi ol tennur Kufedeydi (15) ve eyitdi kim Nuh gemiyi Kufe mescidi içinde eyledi ve ol tennur Gitde kapusunun sag yanındaydı

105

(1) kaçan Nuh *‘as* anı gördi kim kaynar pes ‘azab indüğün bildi cümle hayvanı iki iki gemiye yükletdi (2) nitekim tanrı buyurdi *kulna-hmil fiha min kullin zevceyni-sneyni* [XI/40] İbnü ‘Abbas eyitdi tanrı ta‘ala kırk (3) gün dün yağmur viribidi pes geyikler ve kuşlar Nuha geldi yağmurdan kaçup pes Nuh cümle canavarlardan iki (4) iki yükletdi evvel gemiye bıraktı karıncayı ve son yükletdüğü işek idi kaçan hımar gögsine degin (5) gemiye bindi iblis anun kuyrugına yapışdı pes kıcı çökdi gemiye girmedi pes Nuh eyitdi girgil pes (6) hımar kalkıdı yine girmedi Nuh eyitdi yanılup ve unıdup kim girgil² eger şeytan senünleyise dahı kaçan (7) böyle dise iblis ol hımarun kuyrugın kodı pes ol gemiye giricek bile

² Yazmada *görgil*.

girdi pes Nuh eyitdi iy (8) tanrı düşmanı seni bunda kim givürdi ol eyitdi sen eyitmedün mi kim gir eger şeytan bileyise dahı Nuh eyitdi (9) çıkıl iy tanrı düşmanı ol eyitdi çıkmazvan ve beni bile götürsen gerek Malik bin Süleyman-ı Heravi eyitdi (10) yılanla 'akreb Nuha geldiler ve eyitdiler bizi dahı götürgil Nuh eyitdi siz iki ziyan ve belaya sebebsiz sizi (11) gemiye koymazvan ol iki eyitdiler bizi götürgil ve biz payendan olavuz her kim senün adunı okırısı biz ana ziyan (12) degürmeyevüz pes her kim yilandan ve 'akrebden korkup eydürse kim *selamun 'ala nuhin fi'l-alemin* [37/79] *inna* (13) *kezalike neczi'l-muhsinine* [37/80] yılan ve 'akreb ana ziyan kılmaya habar virdi bana (14) Ebu 'Abdu'l-lah Hüseyin bin Muhammed ol eyitdi hadis (15) kıldı bana İbrahim

106

(1) bin Halid ol eyitdi hadis kıldı bana Rebbah ol eyitdi hadis kıldı bana 'Abdu'l-hamidi Vahab (2) bin Münebbihden kim kaçan tanrı ta'ala Nuha buyurdi kim her canavardan iki iki gemiye yüklede Nuh eyitdi ya rabbi arslanla (3) sığır ve çetükile bile gögercin nite dutam tanrı eyitdi anların arasına düşmanlık kim bıraktı eyitdi ya rabbi (4) sen bıraktun tanrı eyitdi girü ben barışık bıragam kim birbirine ziyan degmeye pes yırtıcıları ve yılkıları ve kuşları evvelki (5) tabakada kodı tanrı ta'ala arslana ısıtma viribidi gendü nefesine meşgul oldı yılkılar (6) kayısı kalmadı pes andan ötürü eydildi *şî'r ve ma'l-kelbu mahmumen ve intale 'umrehu 'ala innema'l-(7)-humma 'ala'l-esedi'l-verdi* uşak canavarları ikinci tabakaya koydı gendü ve bilesindeki adem oğlanı yokarugı (8) tabakaya girdi ve karıncayı dahı gendüyle yokarugı tabakada kodı şefkat eyledi kimse basmasun (9) didi ol geminün kavmı kim tanrıyı zikir eyledi ve *ve ehleke illa men sebeka 'aleyhi'l-kavlu* [11/40] didi ve ol kim (10) Nuha eyitdi ol kaçdı ve kimleridi 'alimler ihtilaf kılmışdur Katade eyitdi gemide Nuh varıdı (11) ve 'avratı ve üç oğlu ve Sam ve Ham ve Yafis ve bularun 'avratları pes kamusı sekiz gişiyidi (12) pes Ham gemi içinde 'avratına yakın geldi Nuh du'a kıldı kim tanrı anun dölin soyın kara kıldı (13) pes cümle zengiler ve karalar andan kaldı Kelbi eyitdi Nuh 'as buyurdi madam kim gemide olalar (14) hiç irkek dişiye yakın varmasun pes it buyruk sıdı birbirine katıldı Nuh du'a kıldı (15) *allahumme'c'alhu 'usran* ya'ni iy Bar-ı Huzaya anun dölemegin düşvarlık birle kılğıl didi A' meş

107

(1) eyitdi ol gemideki yidi gişiyidi Nuhıdı ve üç oğlu ve üç gelini İbnü İshak eyitdi 'avratlarından artuk (2) on gişiyidi Nuh ve üç oğlu ve dahı altı gişi kim Nuha iman getürmüşleridi ve bularun 'avratları (3) Mukatil eyitdi yitmiş iki gişiyidi ve Nuh 'avratı ve üç oğlu ve üç gelini pes kamu yitmiş (4) sekiz gişiyidi İbnü 'Abbas eyitdi ol gemideki tamam seksen gişiyidi

bularun birisi Hüm idi (5) ve Nuh 'as Ademün tabutın dahı gemiye koydı ve erile 'avrat arasına anı divar (6) ve perde eyledi kaçan Nuh 'as gemiye bindi ve iman getürenleri dahı bile aldı ve ol ab (7) ayı içindeyidi süryan dilince pes yidinci yir altındagı ulu denizün bınarları deprendi pes yir (8) üstine su çıkdı ve gökden yağmur indi dulkuklar agzından iner gibi nitekim tanrı eyitdi *fe-fetahna* (9) *ebvabe's-sema'i bima'in munhemirin* [54/11] ve *feccerne'l-arza 'uyunen fe'l-teka'l-ma'u 'ala emrin kad kudira* [54/12] ya'ni gökler (10) kapusın açduk dökündü suyıla ve yirlerde bınarlar akıtduk ta su birbirine kavuşdı ya'ni gök suyu yir (11) suyına kavuşdı pes gökden indi ve yirden çıkdı hatta kim çokaldı deniz gibi oldu sulara destur (12) olup ve gökden yağmur yagmaya başladugından ta su gemiyi götürince kırk gün geçdi kaçan kırk gün düni (13) günü yagdı pes su gemiyi götürdi ve Nuhun oğlu Ken'an atasından yüz döndürmişidi gemiye binmedi pes Nuh (14) ayrılmak vaktında ana kığırdı kim iy oğlum bizümile bile gemiye girgil ve kafirlerden olmagıl nitekim eyitdi (15) *ya buneyye-rkeb ma'ana ve la tekun ma'a'l-kafirine* [XI/42] Ken'an eyitdi taglara çıkam beni sudan ve gark olmakdan

108

(1) saklaya Nuh eyitdi *la 'asime'l-yevme min emri'l-lahi illa men rahime* [2/43] ya'ni tanrı emrinden bu gün kimse (2) kurtulmaz meger tanrı esirgedügi pes Nuhıla anun arasına bir mevc girdi ve Ken'an andak gark (3) oldu pes sular çokaldı ve taglar üstine çıkdı İbnü 'Abbas eyitdi su şol kadar yükseldi (4) kim yir yüzindeki yüksek tag üstinde on biş arşunıdı 'Ayişe rivayet kıldı peygambar-(5)-dan kim tanrı ol vaktın eger kimseyi esirgeyesimişse oğlan anasın esirgeyedi ve ol eyle-(6)-dür kim bir 'avrat oğlancugın katı severidi ve garkdan korkup anı aldı tag üstine çıkdı (7) gördi kim su irdi pes otururken oğlın götürdi örü durdı kaçan su ol 'avratun bogazına çıkdı (8) pes iki eli birle oğlanı yokarı götürdi hatta kim ikisi bile gark oldu eger tanrı esirgerimişse (9) oğlan anasın esirgeyedi didügi oldu andan ol gemi yöridi yir yüzün cümle altı ay içinde (10) gezdi ta kim Ka'be haremüne geldi Zahhak eyitdi kaçan Nuh 'as dilerdi kim gemi yörیده (11) eydürdi *bi-smi'l-lahi mecraha* [XI/41] pes gemi yörürde kaçan durmak dilese eydürdi *bi-smi'l-lahi mursaha* [11/41] (12) pes gemi dururdu nitekim eyitdi *bi-smi'l-lahi mecraha ve mursaha inne rabbi legafurun rahimun* [XI/41] kaçan Ka'be (13) yirine geldi bir hafta anun yöresinde tavaf kılup çevrildi tanrı ta'ala ol evi kim (14) Adem peygambar ana hac kılurıdı garkdan saklayup göge götürdi ol ev beytu'l-ma'mur-durur (15) ve cebra'il 'as hacere'l-esvedi Ebi Kubeys tagında gizledi kaçan yidi gün

109

(1) tamam Ka'be haremın tavaf kıldı pes yörıdı ta kim Cudiye irdi ve ol Mevsıl yırinde bir tag-(12)-durur pes anda karar kıldı Mücahid eyitdi taglar kamu burunlandı ve uzandı su ırmesün (3) diyü pes on biş arşun yokaru cümle tagdan su geçdi ve Cudi tagı alçaklık eyledi (4) tanrı emrine boyun virdi pes gark olmadı ve gemi dahı anda karar dutdı nitekim eyitdi *ve'stevet* (5) *'ala'l-cudiyyi* [XI/44] İbnü 'Abbas eyitdi Cudi tagında gemi karar kıldı yir yüzinde nekim canlu varısa (6) kamu helak oldu dünya içinde hiç canlu kalmadı illa Nuh ve anun birle gemideki (7) ve dahı Huc bin 'Unuk kaldı nitekim tanrı eyitdi *ve kile bu'den li'l-kavmi'z-zalimine* [XI/44] İbnü 'Abbas (8) eyitdi 'Uc bin 'Unuk şöyle uzandı kim buldı sıkardı suyn içerdı ve balığı deniz içinden çıkarup eli (9) birle güneş gözine dutup bişürürdi andan yiridi pes ol Nuha eyitdi beni gemiye bindürgil Nuh (10) eyitdi gitgil iy tanrı düşmanı kim bana buyurmadı pes cümle tagları su basdı 'Ucun dizine (11) çıkmadı kaçan gemi Cudi tagında durdı tanrı eyitdi *ya arzu-bla'i ma'eki* (11/44) (12) ya'ni iy yir suynı sorgıl ve iy gök suyn çekgil pes su gitdi ve eksildi (13) işbu denizler gökden inen tufan suyından kaldı rivayet kıldı 'Ali bin Zeyd bin (14) Cud'an Yusuf bin Mihrandan İbnü 'Abbasdan kim eyitdi havariler 'İsaya eyitdiler (15) bir ölü diri kılsan kim ol Nuh gemisin görmış olsa pes 'İsa anları aldı bir üyük katına

110

(1) vardı pes andan bir avuç toprak aldı eyitdi bilür misiz işbu nedür eyitdiler tanrı bile ve tanrının (2) peygambarı bile pes 'İsa eyitdi işbu üyük Nuh oğlu Samun topragıdur pes 'asayıla ol (3) depecügi urdı ve eyitdi durgıl tanrı desturıyla şolok sa'at başından topragı silke duru (4) geldi sakalı agarmışdı 'İsa eyitdi öldüğünde sakalun ak mıdı eyitdi yigidiken öldüm velikin (5) şimdi kim diri oldum kıyamet kopdı sandum anun korkusından agardum pes 'İsa eyitdi bize Nuh (6) gemisinden söylegil Sam eyitdi anun uzını bin iki yüz arşunıdı ve anun ini altı yüz arşunıdı (7) ve ol üç tabakayıdı bir tabakada yılmalar ve birisinde kuşlar ve birisinde ademiler dururdu kaçan (8) gemi içinde ters ve tezek çokaldı tanrı ta'ala Nuha vahiy kıldı kim filin kuyruğun sıgagıl pes (9) filün kuyruğun sıgadı irkeklü dişilü hınzir düşdi pes tersi ve çirki yidi (10) arıtdı kaçan gemi içinde sıçan çoğaldı ve geminün iplerin kesmege başladı tanrı Nuha vahiy (11) kıldı kim arslanın iki gözi arasına urgıl pes Nuh urdı arslanın burnından irkeklü dişilü (12) çetük çıkdı sıçan kırmaga yüz dutdı andan 'İsa 'as Sama eyitdi yir yüzi cümle (13) gark olduğın Nuh nite bildi Sam eyitdi kargayı viribidi kim habar getüre karga vardı murdar (14) gevde buldı yimege meşgul oldu pes Nuh ana korkaklık du'a kıldı andan ötürü (15) sak oldu ve evlere yakışmaz andan Nuh gögercin viribidi şolok sa'at vardı burnıla

(1) bir zeytun yapragın ve ayagıla balçık getürdi pes Nuh bildi kim kamu iller gark olmuş pes Nuh (2) ana iminlik du'asın kıldı şundan ötürü evlere yakışdı ve imin oldı ve ol yaşıl tavk kim (3) anun boynındandur ol sebebden oldı andan havariler 'İsaya eyitdiler Sam bizümile gelse ava (4) varsavuz bize kelecı idi virse pes 'İsa eyitdi ol gişi kim rızkı dükenmişdür size nite uysun (5) andan 'İsa eyitdi 'ud biizni'l-lahi ya'ni girü dön tanrı desturıla pes şolok sa'at Sam girü (6) toprak oldı tarih ehli ulular eyitdi tanrı ta'ala tufan viribidükde Nuh 'ömrinden altı (7) yüz yıl geçmişdi ve ab ayının on üç günü geçmişdi amma Adem 'as yire indükden (8) sonra iki bin yıl dahı iki yüz elli altı yıl tamam olıcak tufan oldı ve Nuh kavmıyla gemiye (9) bindükde recebün onı geçmişdi ve muharremün onuncı günü içinde gemiden çıkdılar pes andan ötürü ol güne (10) 'aşura dindi ve 'aşura 'arab dilince onuncı demek olur ve gemi içinde tamam altı ay mukim (11) oldılar kaçan Nuh ol kavmıla gemiden selamat çıkdılar pes Nuh tanrıya şükür idüben oruc dutdı (12) ve gendü bilesindeki ademilere ve canavarlara buyurdı pes kamusı ol gün oruc dutdı ve eyitmişlerdür kim (13) ol kavmun suya çok bakmakdan gözler[i]³ kararmış ve hıyre olmuşdı pes Nuh 'aşura günü içinde (14) gemiden çıkdılar sürme dürtinmek buyurdı habar virdi bize Ebu 'Ömer bin Ebi'l-Furati ol eyitdi (15) hadis kıldı bana 'Abdu'l-lah bin Muhammed bin Ya'kub ol eyitdi hadis kıldı bana 'Abdu's-samed

(1) İbnü Fazl ol eyitdi hadis kıldı bana Muhammed bin 'Abdu'l-Melik Mervezi ol eyitdi hadis kıldı bana (2) Muhammed bin Şalt Huveylidden 'Abdu'r-rahmandan Zahhakden İbni 'Abbasdan kim eyitdi peygambar 'as (3) eyitdi her kim 'aşura günü sürme dürtünürse hergiz gözi ağrımayı eyitmişlerdür kaçan Nuh bilesindeki (4) kavmıla gemiden çıkdı Cezire yirinde Bakarada bucagında yir dutdı ve andan köy yaptı ve ol köye Karyetü (5) Şemaniyne didiler ya'ni seksen gişi köyi anunçun kim ol seksen gişi kim Nuha iman getürmişdi (6) her birisi bir tam yapmışdı andan tanrı Nuha vahiy kıldı kim ayruk yir yüzine tufan inesi degül-durur (7) ebeda ve Nuh tufandan sonra üç yüz dahı elli yaşadı pes Nuhun 'ömri binden elli eksük (8) yıl idi andan tanrı anun canın kabz eyledi ayruk 'alimlerün kavlı bu-durur ve hem tevrit içinde dahı (9) böyledür 'Avn bin Ebi Şeddad eyitdi Nuh tufandan sonra binden elli yıl eksük yaşadı (10) ol üç yüz elliden artuk kim tufandan ilerü kavm içinde yaşamışdı pes bu

³ Yazmada *gizler*.

kavl üzerine (11) Nuhun cümle ‘ömri bin üç yüz yıl-durur rivayet kılındı kim kaçan Nuh ölüme hazır oldu (12) eyitdiler işbu uzun ‘ömrünü nite egledün eyitdi bir ev gibi kim iki kapısı var bir kapudan girdüm ve biri- (13)-sinden öte çıkdum pes kaçan ölüme hazır oldu oğlu Sama vasiyyet eyledi ve Sam (14) tufandan ön Nuhun toksan sekiz yaşı içinde doğmuşıdı pes Nuh Sama eyitdi iy ogul (15) iki nesne sana vasiyyet kılurun ve iki nesneden seni andan

113

(1) yığarın biri tanrıya şirk getürmek ve biri tekebbürlük her gişinün kim gönlinde hardal danesince şirk (2) ya tekebbürlüğü ola ol gişi hergiz uçmaga girmeye ve amma ol iki kim işlegil diyü vasiyyet kılurun (3) ol-durur kim ben *la ilahe illa’l-lahu* dimegi ve *subhana’l-lahi* dimegi çok gördüm tanrıya ulaşıdurur (4) imdi vasiyyet olsun *la ilahe illa’l-lahu* çok digil kim eger *la ilahe illa’l-lahu* demek terazunun (5) bir ayasına urulsa ve yidi gök ve yidi yir içindekiyile bir ayasına konsa *la ilahe illa’l-lahu* ağır gele (6) ve dahı vasiyyet olsun kim *subhana’l-lahi* çok digil⁴ kim halkun du’ası ol-durur ve anı dimegile (7) rızklanurlar **faslu fi hasayis nuh ‘aleyhi’s-selam bu fasl Nuh** (8) **‘asun işlerin ve hassaların beyan kılur** ve ol on biş hasletdür ve evvel oldur kim (9) anun adına ayruk peygambar yogıdı ve ana Nuh anunıçun dindi kim nevha kılup gendü nefsiyiçün çok (10) aglardı ve şeri’at peygambarlarınun evvelkisi olıdı ve evvel tanrıya kıgıran ve evvel şirkden yıgan (11) olıdı ve evvel ana ‘asi olup anun du’asıla ‘azab gördi ve cümle yir yüzünün halkı anun (12) helak olıdı eydilmişdür kim tanrı ta’ala tufandan sonra ana vahiy kıldı kim ben halkımı yaratdum (13) ve bana ta’at kılmaga buyurdum bular ‘asi oldılar ve benüm gazabuma müstehak oldılar pes ‘asi (14) olanlar yazığıyla ‘asi olmayana dahı ‘azab virdüm ve adem oğlanı yazugından ötürü cümle mahluk (15) bile helak kıldum pes gendüzüme and içdüm kim ayruk benden sonra halkuma bunun gibi ‘azab

114

(1) eylemeyem velikin dünyayı kullarum arasında devlet yirin kılam nekim eyü yavuz dünyada işleyeler benüm katuma dir-(2)-genicek cezasın virem ve dahı cümle peygambarlardan ‘ömri uzunıdı ve peygambarların ulusıyıldı ve mürsel-(3)-lerün şeyhiyidi ve anun kerameti gendü nefsindeyidi anunçun kim bin yaşı içinde hiç dişi düşmedi (4) ve kuvvatı eksilmedi ve hiç peygambar ümmetini ol kıgırdıgı gibi kıgırmadı ve ol dünin günin (5) aşikare ve ugurlayın dine kıgırdı ve hiç peygambar

⁴ Yazmada *degül*.

ümmetinden ol gördüğü 'azab gibi urulmak (6) ve söğölmek ve cefa ve incinmek görmedi nitekim tanrı eyitdi *ve kavme nuhin min kablu innehum* (7) *kanu kavmen fasikine* [LI/46] ve dahı kavlı içinde ve vahy içinde Muhammedi Mustafanun ikincisiydi (8) nitekim eyitdi *ve iz ahazna mine'n-nebiyyine misakahum ve minke ve min nuhin* [XXXIII/7] dahı eyitdi *inna evhayna* (9) *ileyke kema evhayna ila nuhin* [IV/163] ve evvel yirden Muhammedden sonra ol kopa ve dahı bir haslet ol-(10)-dur kim tanrı ana gemi virdi ve gemi pişesin ana öğretti ve su üstinde anı yörüttdi ve ana şükürlü kulum (11) didi nitekim Kur'an içinde eyitdi *innehu kane 'abden şekuran* [XVII/3] dahı anı selamıla ve berekatıla (12) ağırladı nitekim eyitdi *ya nuhuhbit bi-selamin minna ve berekatin 'aleyke ve 'ala umemin mimmen me'ake* [11/48] ya'ni (13) ya Nuh gemiden ingil selamat[ı]gıla selam ve berekat sana ve senün bilendeki ümmete olsun (14) Muhammed bin Ka'bu Kurati eyitdi ol seksen gişi soyından ta kıyamete degin nice mü'min er ve 'avrat (15) gelürse cümle ol selam altına girdi ve dahı tanrı ta'ala anun zürriyetin kıyamete degin eksimedi

115

(1) baki kıldı nitekim eyitdi *ve ce'alna zurriyyetehu humu'l-bahine* [37/77] rivayet kıldı Hasan Sümre bin Cündübden kim (2) ol eyitdi peygambar 'as eyitdi Nuhun oğlu üçidi Sam ve Ham ve Yafis amma Sam (3) 'Arab ve Faris ve Rum atasıdur ve Ham karalar atasıdur ve Yafis Mogol ve Ye'cuc ve Me'cuc atası-(4)-dur 'Ata eyitdi Nuh du'a kıldı Ham kim anun oğlanlarınun saçı kulaklarından geçmeye ve anun oğlanları (5) Sam ve Yafis oğlanlarına kul ola pes kaçan Nuh ve anun zürriyeti gemiden çıkdı Nuh yir yüzün cümle (6) üç oğluna üleşdüirdi pes yirün ortasın Sama virdi pes Beyte'l-Mukaddis ve Nil ve Furat (7) ve Dicle ve Seyhun ve Ceyhun ve dahı kamu anun içindeki ve ol Kaysundan ta Nilün maşrı-(8)-kdag[ı] ucına degin ve cenub yili kopduğı yirden ta şimal yili çıkdı yire degin ve Ham[a] Nilin magrıbdagı (9) yanına degin ve cenub yili kopduğı yirden ta Seyhundan dabur yili çıkdı yire degin ve Yafise Kaysundan (10) virdi ve anun ardın ta saba yili çıkdı araya degin nitekim eyitdi *ve ce'alna zurriyyetehu humu'l-bahine* [37/77] (11) *ve terekna 'aleyhi fi'l-ahirine* [37/78] *selamun 'ala nuhin fi'l-'alemine* [37/79] *inna kezalike neczi'l-muhsinine* [37/80] *innehu* (12) *min 'ibadina'l-mu'minine* [37/81]

Kaynakça

Yılmaz, Emine, Nurettin Demir (2009a). "Sa'lebi'nin *Kitabu Öara'isi'l-mecalis fi Kısasi'l-enbiya*'sının Anadolu Sahasında Yapılmış

Çevirileri”. *Journal of Turkish Studies. Volume 33/II. Festschrift in Honor of Cem Dilçin*. Guest ed. Zehra Toska. Harvard University, s. 357-370.

Yılmaz, Emine, Nurettin Demir (2009b), “Kıyas-ı Enbiya’dan Eski Anadolu Türkçesinin Söz Varlığına Katkılar I”, *Festschrift to Commemorate the 80th Anniversary of Prof. Dr. Talat Tekin’s Birth*, s. 495-517, Editör Emine Yılmaz, Süer Eker, N. Demir, International Journal of Central Asian Studies, Volume 13, Korea.

Yılmaz, Emine, Nurettin Demir (2010), “Kıyas-ı Enbiya’dan Eski Anadolu Türkçesinin Sözvarlığına Katkılar II”, *Studies on the Turkic World. Festschrift in Honour of Stanisław Stachowski* edited by E. Mańczak-Wohlfeld and B. Podolak, Kraków 2010: 215–226

Yılmaz, Emine, Nurettin Demir, Murat Küçük (baskıda), *Kıyas-ı Enbiya, Türk Dil Kurumu Nüshası, Metin, Sözlük-Dizin, Notlar*, TDK: Ankara.